

Tizenkét verskötet.

A lírai költészet örök célja az ember lelki tájainak közvetlen ábrázolása. Ábrázolása abban a pillanatban, amikor a szépség délibábja átlibben a titokzatos, lélekfényes mezőkön. A differenciálódás, amely elválasztotta az ősidőkben egytőről sarjadt művészeteket, a zenét, az éneket, a költészetet, a verset és a prózát, parabolikus pályán, mint az önmagába visszatérő világegyetem, hovatovább ilyen ősi találkozásokra vezet. Az új Proust-láz a «delki tájak» regényeinek terhes vízióit már irodalmunkra vetítette (Szentkuthy Miklós: *Prae*). Szimultaneitás prózában és versben — hallottuk a jelszót. És szintézis a tudományos és a költői látásmód szempontjai között.

Mi van itt kialakulóban vagy összeomlóban, ki tudná megmondani e pillanatban? És lehet-e felvetni a művészi igazság kérdését? A jelenségek megvannak, számolni kell velük, mert nagy rendszerességgel jelentkeznek a művészetek minden területén. A szelíd sugarakkal barázdált nyári táj épügy természeti kép, mint a viharban lobogó hajjal úszó fák, elzöldült vizek, megtorló, földig nyomuló kék-fekete felhők. A repülőgépről, felülről fényképezett, vagy magasról ferde vonalban látott groteszk kép, szokatlan rövidülési forma épügy a szemléletet jelenti, mint a vízszintes sugarak alkotta kép. Melyik az igazabb, melyik a teljesebb, ki tudná megmondani? Ha a lélektájat ábrázoló regényíró egyetlen női kalap köré egész filozófiai költeményt épít s a modern ember lelki

szerkezetét véli benne jelképesen látni, akkor egy lépést sem kell tennünk, hogy melléállítsuk e költői értekezés mellé annak a rímtelen versformában író költőnek az értekezését az életről, aki «kétsoros zakóban vándorló modern szerzetesnek» vallja magát, a modern technika vívmányairól énekel, a jövő acélból készült embereiről jósol, akik — vagy amelyek — nem porból porrá, hanem — vasporból vasporrá lesznek.

A jövőből hoznak ezek az új emberek valamit, valamit, amit maguk sem látnak s talán csak ritka, kivételes pillanatokban éreznek. De tartják és magasra emelik két kezük között. Utakon eltévedni lehet, de tévedni is csak az tud, aki elindult valahová.

Tizenkét kötet van előttem az újabb aratásból: őszi és tavaszi vetések gyümölcse. Mert az időben elsülyedő világunk szigetein még sokan állnak a távolba intve. Itt-ott még felbukkannak kivételes, erős egyéniségek, végzetszerű tudatával az elmúlásnak. De sokan vannak, akik előre néznek és tétova kézzel a jövőbe nyúlnak.

Dutka Ákos (Cédrusfa csellón. Versek, 1934. Singer és Wolfner) is az elmúló kor Ossziánja, aki cédrusfa csellóján régi dalt énekel. Nekünk ezt a dalt jólesik hallani, nemcsak azért, mert a «régii hegedűn» tán «új veretűn» «reszket a szó», hanem azért is, mert mindig tud sorai között valami meglepetést elrejtteni, aminek örülünk. Az örök költő bujkál a nemesen cizelált sorok között, költő, aki elvesztette hitét a világban s most «bronzból szeretne verni új

csodát, hogy holt hite millióknak fájjon». A költő vádja ez a könyv a kor ellen, amelynek emberei a lelki-
ket az öklükben tartják, az álmok lovagja is «bús munkába futkos», szárnyába botlik s szárnya sebe fáj. A föld «emberkintől sebes bolygó», amely kérlelhetetlenül meghozza a maga változásait, amikor «oltárok, trónok, hitek összerogynak» és :

«A költő ilyenkor föld porában ül,
s figyel az élet halkuló neszére,
amíg egy korhadt világ összedül».

A szomorúság mellett, amellyel világot, multat, a régi Váradot, az Adyval gazdag esték fiatal álmaait el-
siratja, helyet talál az öregség halkan csurranó, mézízű bora is. A költő élete már «bánatból erjedt nemes aszú bor», amely mellett jólesik emlékezni asszonyra és tavaszi virrasztásokra. Szereti a természetet, elbékül az őszi verőfényben és amíg lelkére a természet derűs tájai rávetülnek, szívében «rimmel harangoz az Isten». Ha azt mondjuk, hogy Dutka Ákos egy elmúló kor Ossiánja, ez nem értékcsökkentés. Vörösmarty kora is elmúlt anélkül, hogy értéke változnék. Ady kora kétségtelenül lezárult. Dutka Ákos nagy érdeme, hogy ezt a maga korát bátran és töretlenül kifejezi.

Vándor Lajos (Fej vagy írás. Budapest, 1933) fiatal poéta és igen érdekesnek ígérkező új költői egyéniség. Kár, hogy tipikusan «pesti», — a szó rosszabbik értelmében. Sok cinizmus, de igen sok szellemesség is van ezekben a versekben. Erősen pacifista. Az emberszeretet sokszor fiatalos túlzásaival veti élénk vádját. Egyik versében az ABC huszonöt betűjét lázítja fel az emberölő szavak ellen, melyeket belőlük formálnak. A tízmillió egyedik szerelmes versben kedvese szépségét valóban a hangos derűtség határán rajzolja, a lírai költők sokszor komikusan ható árado-

zásait gúnyolva éles szatirával: «A nyakad valamivel vastagabb, mint a hattyúé, de előnyödre legyen mondva, ugyanannyival rövidebb is.» . . . «S én mégis, én mindig csak téged vártalak . . .» Ha komoly témát talál a cinizmus leple alól előkivánczó költő, az ember, aki szégyeli magában a poétát, komikus és keserű grimásszal fricskázza el a hangulatot. néha azonban a könnyed, gúnyos hang felett győz a költő és a játékos sorok mögül előfut a lélek. Ilyen «A kulcsvers» c. költeménye. Aki így tud tréfálni az étellel, annak a komoly hangját is szívesen hallgatnók.

Csillag István (Hasonfekve. Versek. Szeged, 1934) verskötete mindössze 15 verset tartalmaz — a szerző sajátkezü illusztrációival. Vigasztaló, hogy versíró rajzolta ezeket — és nem rajzoló írta a verseket. Mert ha a neoprimitívekhez számíthatnánk is «Hajnal» c. verse illusztrációjáért, amiben még van némi ötlet, hova tegyük többi rajzát? Hála Isten, verseit olvasva, olykor elfelejtjük illusztrációit. Csillag István mindenestre poéta. Ezt a benyomást még akkor sem törli el bennünk, amikor túlságosan keresett modernségével mesterkéltté lesz. A valóságot szimultán benyomások halmozásával festi, de a kierőszakolt kép sokszor márkátlan még. A kezdés új íze mégis értéke a kis kötetnek.

János Alfréd (Minta érték nélkül. Budapest, 1934) tíz verse, mint maga írja, minta :

«Postára tettem egy pár könnyű verset.
Az ócska házban kelt, ahol lakom.
A küldemény csak minta lesz. Feladtam.
Értéke nincs. A cím: a holnapom».

Nos, a minta elég finom rajzú. Gyöngéd poétalélek kedves ábrándjai, amelyeket menyasszonya köré sző. A forma gyakorlott kézre vall s a könnyed versek hangja rokonszenves.

A minták motívumai azonban ismerősek.

Szóllósy István (Három királyok útján. Versek. Budapest, 1933. Sylvester kiadás) versgyűjteménye csaknem két évtized termése. A költő sok futó hangulatát kristályosítja verssé. Az a költő, aki a felvetődő témát minden körülmények között verssé komponálja, akkor is, ha a csiszolással lehull a vers friss hamva. Így sok jó verset kapunk terjedelmes kötetében, de kevesebb szépet. Ez a kevés szép vers azonban egészen folttalan. «Ember a délibábban» c. verse a valóán túllépő költészet felfelé lendítő erejét érezteti poétai látással. A «Testvérem, farkas» c. vers leleménye is egészen költői megoldású. Könnyen lendülő ihlete mégis sokszor túlméretezi a verset. Bibliás ihletű versei egész ciklussá nőnek. Ezekben a jó kompozíció mellett már csak itt-ott érezzük a lendület erejét. Verselése Ady—Reményik—Áprily csillagkörében ihletődött. A formában sokszor virtuóz.

Varga Gyula (Elrejttem magam Versek. Kaposvár, 1934) lírája halk hangú. Költeményei a «csendes, szelid jóság» versei. A költő hajója «emlékekkel telt szelid bárka» s az evezős, távol a zajtól, halkán dúdolja Horatiussal: «Beatus ille . . .» Szerelmes versei sokszor finom, idillikus bájjal csengenek. A természetben egyre hasonlatokat keres és boldogan él velük, ha rájuk talált. Sajnos, ezek a hasonlatok többnyire ismertek: méh — ember, teherhordó — álmokkal terhelt költői lélek stb. A versek keletkezésére impulzust legtöbbször természeti kép, külső indíték ad. A kötet hangulata azoknak a fehérernyős lámpáknak a hangulatára emlékeztet, amelyek egy kis kört kedvesen bevilágítanak.

Kolosy Elvira hátrahagyott versei (Cipruslombok. Kúnhegyes, 1933. Kiadta: dr. Kolosy Lajos) egy fél-százada halott leány írásai. A költőnő

mindössze huszonnégyszázöt évet élt. Költői munkássága az 1883—87 közötti időre esik. Huszonegy éves korában, egészen árván, gyámbátyja házáat elhagyva, Jászberényből Pestre megy, hogy itt mint költő keressen kenyeret. Több lap — Vasárnapi Ujság, Ország-Világ, Magyar Bazar, Magyar Szalon — közli verseit. Rendes munkatársa volt a Bolond Istók c. élelappal is. A kenyérkereső nő multszázadi ritka elődje ő, aki azonban az étellel való harcban hamar, alig három év alatt felörlődik. Pesti ujságíróskodása alatt zsoltárokat ír át magyar versekbe. Ezekből 69 készült el. Versei kora költészetének hű képét mutatják. Egyik epigrammája így hangzik:

*«Mint a rózsza, kicsiny, de kereked a jó
epigramma:
Illata, méze vagyjon, s szinte hegyes tövise.»*

Ügyes, bidermeyer hangulatú genrekép: «Piperdy úr». Rímkezelése könnyű. Rég porladó fiatal szívének dalait, amelyek oly hosszú idő elteltével csak most jelentek meg összegyűjtve, kegyeletes szeretettel olvastuk.

Kovács Imre és Kiss Tamás (Szembe a széllel. Versek. Debrecen, 1934) közös verskötetének bevezetőjében Sóós Béla írja: «A Ma gyakran gyűlölködve gondol a Tegnapra s ökölboszorított kézzel áll a Holnap előtt . . . Ezért van különös örömünk ifjú szívekben, akik még álmodni tudnak, mert az ilyen álmokból lesz a gazdagabb jövő». A két fiatal poéta még valóban álmodik. Szenzációikról nem tudják még, hogy egyszer mindenki eljutott eddig, mielőtt tovább lépett volna. A lélekkép, amit adnak, mégis szép, mert az őszinteség tiszta tükre, amelyből fiatalságuk mosolyog poéta-orcával. Kiss Tamás műfordításokkal is kísérletezik. Különösen ügyes: Rilke, Ósz

c. versének átültetése. Kovács Imre legkedvesebb verse: Céltól-célig. Formában Kiss Tamás mutat több készséget.

Parniczky Mihály (Kívülről nézem... Versek. Budapest, 1933) is a fiatalság égisze alatt jelentkezik a poéták zászlaja alá. Költeményeiben a kezdet kísérletei szólalnak meg és aki szeretettel nézi, meglátja a versekben a mult tanulmányaihoz futó szálak között azokat, amelyek a jövőbe vezetnek. A kötet súlypontja egy tizenekes verses elbeszélés «Regulus három örökségéről.» A haszonleső vén Regulusról szól a mese, aki Trajanus idejében kikopott a titkos besúgásokból s gazdag örökség után szimatol, de mindenünnen kicsöppen. A sok igyekezettel írott, komikus motívumokkal átszótt, Toldi versformájában készült latin történethez buzgó forrástanulmányokat végzett a fiatal poéta. Úgy hisszük, [hogy pár év múlva, erősebb fegyverrel újra nekilát majd e kedves témájának.

Szilágyi Simon Erzsébet (Én más vagyok, mint aki voltam. Budapest, 1933) könyve bevezetésében rendszertelen és meglehetősen alacsony színvonalú teológiai fejtegetésbe bonyolódik a Sátánnal szövetkezett ember és a Krisztussal szövetkezett lélek harcáról (Vádollak, Sátán). A tizenöt lapra terjedő értekezésben laponként hétszer, olykor tizennégy-szer fordul elő a sátán. Megtudjuk, hogy új, nagy szellemnek kell jönnie, aki a népeket újra az igaz útra vezeti. A költő valószínűleg szívesen is vállalkoznék efféle szerepre s az egyik versében szemére is veti a világnak:

*«Fájni fog majd a szívetek,
Itt voltam és nem éreztétek ezt».*

A költő tiszteletreméltó jelenlétét eddig pár meglehetősen szerény vers mutatja s ha ezek a versek értékben nem gazdagodnak, nem lehet rossz-

néven venni ettől az amúgyis sok bajjal küzdő világtól, hogy nem figyelt fel a poéta intő szózatára. «Tavaszi» c. verse formában s tartalomban viszonylag a legsikerültebb.

Perneki Mihály (2000 volt. Budapest, 1934. Szabad Írás kiadása.) verses formában írott pamfletjeihez csak a költői érték szempontjából szólhatunk hozzá. Egyébként azért nem, mert már első versében útját állja ennek, mégpedig szörnyű gyanúsításokkal:

*«Aki trásomban túlzást,
torzítást, vagy hatásvadászatot lát,
az kávéházi asztalok mellől szemléli a
világot,
naponta legalább háromszor eszik,
hetenkint egyszer fürdik
és ötlámpás rádiója van».*

Megvalljuk, ezek a versnek nevezett prózai írások valóban nem mentesek sem a túlzástól, sem a torzítástól. Úgy látszik, maga a költő is sejtette ezt, hogy eleve felfegyverkezett a vádak ellen. Sajnos, a kötetből éppen az hiányzik, ami a verset versé teszi: a művészi szándék. Ezek a «feltört lábú szavak», amelyeket az «út széléről» szakít a versek írója, sokszor valóban annyira útszéliek, hogy csodáljuk, hogyan bírták ki a nyomdafestéket. Ennyire költészetten kívül, ennyire szépség híján, ilyen gyöngé versekkel a «berregő vérű ifjúnunkásoknak» sem lehet eszméket hirdetni. Azt hisszük, igényesebbek már.

Meg kell még emlékeznünk *Gyökössy Endre* új, bővített kiadásban megjelent gyermekversgyűjteményéről (Ezüst furulya. Budapest, Singer és Wolfner). Gyökössy a gyermekek arany szívű barátja, aki érti, érzi azt a mesterséget, hogyan lehet az apró emberpalánták lelkebe szépséggharomatot csöptögtetni. Költészete, amikor a gyermek ihleti, valóban a mesebeli ezüsfurulya édes hangján zeng s apró népből álló hatalmas táborra

bizonyára nagy örömmel és szeretettel üdvözlí az ezüst furulyából kizengő kedves új dalokat.

M. Juhász Margit.

Ijjas Antal : Sziénai legenda. Budapest. Korda.

E kis regény középpontjában, mit szerző az érettebb ifjúságnak szánt, a szentek országának az a tündökletes alakja áll, aki a távoli évszázadok ködén át is megragad bennünket izgatóan szép egyéniségével, világtörténelmi jelentőségű tetteivel, egész csodálatos életével. S különösen érdekel bennünket a Sienából való szent Katalinról minden írás, hiszen magyar nyelven idáig még életrajzát sem ismerjük. Pedig ennek a középkori szent apácának az élete valóságos regény. S ezt a szerző biztos szemmel vette észre. Mert regény az, hogy e gyenge, kicsi nő a francia pápát Rómába tudja vezetni és regény, hogy adáz testvérharcot tud eloszlatni az olasz városok felől és a helyzetüknél fogva oly messzeeső, de egymást szerető szíveket tud egymáshoz vezetni.

Tulajdonképpen nem Catherina Benincasa — ez Sienai szent Katalin neve, míg a földön jár — a regény főhőse, mégis minden mintegy érte és általa történik. Isotta Tagliacci, ez a középkori «okos szűz» eltéved az erdőben és a magyar Imre fia, Miklós vezeti vissza társaságához. S a két ifjú lélek e telálkozás után kivirágzik, titkosan, szinte önmaguk elől is rejtve, de a gőgös olasz nagyúr leánya ettől kezdve csak a magyar kapitányra tud gondolni, akinek alakjában mintha a történelmi Toldi Miklósról ismernénk, aki hasonlóképpen híres condottiere volt és mint ilyen, vezette Societas Alba néven emlegetett zsoldos sereget, melynek tagjai magyarok és angolok voltak. De az ő egymás iránt érzett szép érzelmük olyan reménytelennek és hiábavalónak látszik, hiszen a

leánynak atyja bosszúálló haragja eszközének kell lennie, Miklós meg zsoldos, aki ma ennek a pártnak adja el a kardját, holnap a másiknak. Körülöttük zúg, morajlik a középkori olasz szenvedély és úgy van már, hogy mindörökre és búcsúzatlan szakadnak el egymástól, amikor a dolcissima mamma lelki gyermekeinek edességes anyja látatlanul kézenfogja őket és egymáshoz vezeti. A gyászos középkori vendég: a pestis, mi most a testvérharcot eloszlatta, még tartja ugyan szörnyűséges, bőséges torát, de elkövetkezik a szent Katalin éjtszakája és a dolcissima mamma magának kéri a várost, a népet, gyermekeit attól, aki őt elküldte, mert minden kint és szenvedést kész vállalni, hiszen őértük, üdvösségükre jött e világra.

Nem szent Katalin tehát a regény főhőse, misztikus lénye mégis egészében ott szikrázik és hat a világtörténelemnek abban az egyik legérdekesebb légkörében. Ő a nagy és elbűvölő silhouette, mi az akkori élet minden megnyilvánulására rávetődik, mi, ha nincs is a szem előtt, mégis mindenki tud róla, látja — ha nem is él az emberek között, mégis velük él — hatalmasan és diadalmasan. Szerző ösztönösen megsejtette, hogy így nagyobbak és csodálatraméltóbbnak tudja bemutatni, ha nem őt teszi meg közvetlen főhősnek, hanem ő marad a választott edény, melynek drága lélekitala mindent, mit eláraszt, az örökkévalóságnak jegyez el. Szegényes ifjúsági irodalmunknak ezért is értéke ez a könyv.

De van még más érdeme is és ez az, hogy addig, míg a szentnek magyar nyelvű életrajza el nem készül, pótolja ezt a regény végéhez illesztett Utószó, amelynek néhány lapja az essay-író érett stílusával és nagy-nagy szeretettel felvázolja a szent misztikus életfolyamatát és adja világtörténelmi jelentőségének foglatatát.

Dénes Tibor.